pusėje), 3 ir 5 (bevardžio upelio V pusėje) po armeniu atsidengė perdegusio smėlio ar žvyro sluoksniai bei nuo 1,2 m iki 1,6 m skersmens buvusios laužavietės (?). Panašu, kad tai galėjo būti žolės deginimo pėdsakai (?) (1 pav.).

Šiuose sluoksniuose jokių archeologiniu požiūriu vertingų radinių ar struktūrų neaptikta. Tyrimų metu ir po jų visas laukas dar kartą patikrintas metalo ieškikliu. Žvalgymų metu aptikta įvairių metalinių nuo ūkinės technikos likusių nuolaužų, vinių, grandinių ir panašiai. Taip pat rasta keletas vertingesnių metalinių dirbinių: kelios kapeikos, kryželis–pakabutis, saga. Šie radiniai inventorinti ir perduoti ŽMA.

The Sendvariai Manor site

In 2014, a field evaluation was conducted in a Klaipėda–Kuršėnai (West Lithuania) gas pipeline construction zone in Sendvariai village on the grounds of the Sendvariai Manor site. During it, a total of 72 m^2 were excavated and sherds of isolated 17th–19th-century hand thrown household pottery with smooth surfaces and one hand built? pottery sherd with abundant medium-grain crushed granite temper were discovered. Layers of burnt sand and gravel as well as fire sites (?) 1.2–1.6 m in diameter (Fig. 1), that were similar to traces left when vegetation is burnt, were unearthed under the plough layer in areas 2, 3, and 5.

Roma Songailaitė

Mantagailiškio dvaro tyrimai

2014 m. buvo tęsiami detalieji tyrimai Mantagailiškio buvusios dvaro sodybos (UK 80) (Biržų r.) teritorijoje. Tyrimų vieta yra dvarvietės ŠV pusėje, kur iki 1985 m. stovėjo medinis namas. Jį, anot vietinių gyventojų, apie 1890 m. pastatė jaunajam Holšteinui, kuris negyveno su tėvais rūmuose. Tarybiniu laikotarpiu po nacionalizacijos name gyveno kelios šeimos. Apie 1985 m. namas buvo nugriautas iki pamatų, ties kaminu liko sustumdytų pamatų akmenų ir kamino plytų griuvenų kauburys. Per keliasdešimt metų ši vieta apaugo savaiminiais medžiais ir krūmais, o apie buvusį namą žinojo tik vietiniai gyventojai. 1989–1991 m. inventorizuojant dvarus, sudarytuose planuose šioje vietoje nėra pažymėta jokio pastato ar griuvėsių. Kraštotyrinių ekspedicijų metu užrašytuose prisiminimuose apie dvarą ši vieta buvo vadinama „senieji dvaro rūmai“, o vietiniai gyventojai juos sutapatino su Holšteino namu.

2012–2013 m. naujajam dvaro savininkui pradėjus rengti dvaro sodybos teritorijos toponuotrauką, vykdyti žvalgomieji tyrimai dar paviršiuje vizualiai matomų pamatų vietose. Lokalizuojant ir tikslinant sodybą juosusios tvoros vietas, 2013 m. tirtas šurfas 19 ties medinio namo pamatų kampu ir turėjusios praeiti tvoros vietoje. Jame rastas tvoros bei namo kampas ir iki 1 m storio kultūrinis sluoksnis su XVII–XX a. radiniais.

2013 m. rudenį buvo pradėti detalieji tyrimai buvusių senųjų dvaro rūmų teritorijoje, apie 126 m^2 plote į ŠV pusę nuo praeinančio dvaro sodybos keliuko. Į jį pateko buvusio medinio namo teritorija ir kiemo dalis su senuoju keliu PR pusėje. Dabartinio keliuko zonoje buvo iškasti šurfai 9, 10, keliuko PR pusėje – šurfai 5, 6, 8. 2013 m. sezono pabaigoje kelio zonoje buvo ištirta 26 m^2 bei pradėtas ir nebaigtas tirti 126 m^2 plotas 2. Tyrimų metu nustatyta, kad plote 2 tiriamas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios buvusio dvarininkų Holšteinų gyvenamojo namo ŠV pusės pastato vidus bei PR pusėje buvusios dalis verandos.

Tirtose vietose rasti XVII a. II pusės – XX a. pastatų pamatų fragmentai su tų laikotarpių kultūriniu sluoksniu (*ATL 2013 metais*, V., 2014, p. 217–220).

2014 m. tyrinėjimai buvo tęsiami plote 2 (21x8 m – 168 m^2), kuris apėmė dalį namo su buvusia veranda, ir iš šurfų 5, 6, 8, 10 suformuotuose plotuose 3 (11x7 m – 77 m^2) bei 4 (13x4 m – 52 m^2). Šie plotai išplėtė tyrimus į XIX a. pabaigos – XX a. pradžios kiemo bei keliuko teritoriją. Ištyrus 3 plotus (iš viso 297 m^2) ploto 2 PR pusėje, po buvusia XIX a. pabaigos pastato veranda 0,8–1 m gylyje buvo baigti atidengti XVII a. II pusės gyvenamosios *patalpos* pamatai, nustatytas jos dydis (1 pav.). Atidengtos patalpos dydis 5,45x5 m, pamatai kloti iš vidutinio dydžio lauko akmenų, be rišimo, per 2–3 akmenų eiles. Pamatų plotis apie 60 cm, storis 50 cm. ŠV pusės sienos pamatai kloti ant perdegusio molio su degėsiais sluoksnio. Patalpa orientuota kampais į pasaulio šalis. Dar 2013 m. buvo rasta prie V vidinės sienos stovėjusi krosnis su 2x1,4 m dydžio padu su išlikusiomis dviem apatinėmis baltai glazūruotų koklių juostelių ir žaliai glazūruotų, puoštų augaliniu ornamentu cokolinių koklių eilėmis. Krosnies plokštieji kokliai žaliai glazūruoti, su siužetu „angelo Gabrieliaus apsireiškimo Marijai scena“, kokliai karūnėlės puošti augaliniu ornamentu. Karūniniai kokliai su rastais herbiniais Liudvikos Karolinos kokliais verčia šią krosnį bei patalpą datuoti laikotarpiu po 1682 m.

1 pav. Mantagailiškio senosios dvarvietės XVII a. II pusės – XIX a. I pusės stovėjusių pastatų pamatų fragmentai. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 1. Foundation fragments from buildings that stood at the Mantagailiškis old manor site during the second half of the 17th – first half of the 19th centuries.

1

2

2 pav. Herbinių koklių fragmentai: 1 – XVI a. pabaiga – XVII a. I pusė; 2 – 1654 m. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 2. Armorial stove tile fragments: 1 – late 16th – first half of the 17th century; 2 – 1654.

Po V sienos pamatais rastas degėsių su moliu sluoksnis leistų daryti išvadą, kad tai nebe naujoje vietoje statytas pastatas, o ši patalpa (27 m²) yra atsiradusi jau po ankstesnio pastato rekonstrukcijos. Patalpos pamatai tęsiasi į P ir V puses, kurių iki 2 m ilgio bei iki 50 cm pločio fragmentai išeina už ploto ribų. Pamatų paviršiaus aukštis H_{abs} 50,25 m. Ant XVII a. II pusės rekonstruoto pastato apie XVIII a. I pusę buvo pastatytas naujas pastatas, kurio ŠR pusės išoriniai pamatai buvo pakloti ant senojo pastato. Apie 1890 m. statytam mediniam namui klojant pamatus buvo perkastas XVII–XVIII a. sluoksnis.

Ploto 2 ŠV pusėje, kuri pateko į XIX a. pabaigos gyvenamojo namo ŠV pusę, fiksuoti XIX a. pabaigoje – XX a. vykdyti patalpų pertvarkymai. Tyrimų metu atidengti iki 1 m pločio išorinių sienų pamatai, nustatytas pastato ŠR sienos pamatų ilgis (12,7 m), atkasta 7 m ilgio ŠV sienos pamatų, patekusių į ploto 2 ribas, atkarpa, rastas išėjimas į Š pusę bei buvusių laiptų fragmentai. Plote tiriant kultūrinį sluoksnį fiksuoti XIX a. pabaigos – XX a. pradžios pastato vidinių pertvarų pamatų iš akmenų mūro fragmentai. Nustatyta, kad jie įgilinti 1–1,3 m, jų dydžiai 1,1–1,5x1–1,3 m. Nustatyta, kad Holšteino namas statytas ant XVII–XVIII a. pastato, aptikto ploto Š pusėje, kurį buvę savininkai, galbūt Montigailos bei Kušelevskiai, yra ne kartą rekonstravę. Rasta daug XVII a. II puse datuojamų radinių iš iki 1 m gylio supiltinio perkasto sluoksnio bei ant buvusio pirminio paviršiaus susidariusio iki 30–50 cm storio kultūrinio sluoksnio. Jame rasta ir XVI a. II puse datuojamų monetų bei koklių fragmentų.

Plotai 3 ir 4 (apie 129 m²) buvo tiriami zonoje, kurioje, remiantis 2013 m. atliktų žvalgomųjų tyrimų medžiaga, šurfuose 5, 6, 8, 10 50–60 cm gylyje buvo rastas XVII a. sluoksnis bei herbinių koklių fragmentų. 2014 m. tyrimų metu 50–60 cm gylyje nuo dabartinio keliuko paviršiaus (H_{abs} 51,00 m) rasti XVII–XVIII a. R–V kryptimi orientuoti apie 0,5–1 m pločio pamatai bei jų fragmentai, nuardytų krosnių liekanos su herbinių koklių duženomis bei kitais radiniais (2 pav.). Nustatyta, kad ankstesnio rekonstruoto pastato pamatai tęsiasi jau už Holšteinų pastato (XIX a. pabaiga – XX a. pradžia) ribų. Pagal pamatų paviršiaus aukščius išsiskyrė dviejų pamatų horizontai. 50–60 cm gylyje atsidengusius pamatus iš rastų krosnių koklių galima datuoti XVIII–XIX a. pradžia. Kitame horizonte esantys pamatai (H_{abs} 50,25–50,30 m) siejami su XVII a. II pusės krosnimi. Tačiau šis pastatas nebuvo nauja statyba, dalis jo pamatų

paklota ant XVII a. sluoksnio su degėsiais bei perdegusiu moliu. Po XVIII a. vykdytos pastato rekonstrukcijos pastate galėjo būti įrengtas rūsys, kurio fragmentų aptikta ploto 4 P pusėje.

Vienas iš Mantagailiškio dvarvietės tyrimo tikslų – lokalizuoti senųjų rūmų vietą – jau pasiektas. Belieka baigti tyrimus XVII–XIX a. pabaigoje stovėjusių pastatų teritorijoje, nustatyti pastato rekonstrukcijos etapus bei juos datuoti. Rengiamame teritorijos sutvarkymo projekte kartu su paveldosaugos specialistais bei architektu Algimantu Stalgiu reikia išspręsti pamatų fragmentų bei išlikusių architektūrinių elementų (krosnimi ar krosnimis) išsaugojimo ir eksponavimo klausimus. Archeologiniai tyrimai dvarvietėje nebaigti, jie bus tęsiami 2015 m.

The investigation of Mantagailiškis Manor

In 2014, the vicinity of the former manor house (residence) from the 17th – first half of the 19th century when the manor belonged to the Montigaila and Kuševelevskis families was investigated on the NW side of the Mantagailiškis Manor complex (Biržai District). Areas 2, 3, and 4 (a total of 297 m^2) were excavated. A 27 m^2 room with a 2 x 1.4 m stove pad from the second half of the 17th century (Fig. 1) and the 0.5–1 m thick foundation from the house that was reconstructed in the 18th century were discovered. The size of the buildings has yet to be determined. A cultural layer up to 1.7 m thick with late 16th–20th-century finds (Fig. 2) was recorded during the excavation.

Roma Songailaitė

Senoji Rokiškio dvarvietė

2014 m. Rokiškio dvaro sodybos teritorijoje (UK 1010), prie buvusios XIX a. spirito varyklos pastato, vadinamo „Krošinskių pilaite“, buvo tęsiami 2012 m. pradėti archeologiniai tyrimai. Tuomet rasta medžiaga atskleidė dar nežinomą senojo Rokiškio dvaro istorijos puslapį ir suteikė vilčių jį užpildyti. 2012 m. šurfuose 6 ir 11 rasta pamatų fragmentų su XVI a. II pusės koklių duženų sluoksniu bei pavieniais XVII a. kunigaikščių Krošinskių herbinių koklių fragmentais. Paskata tęsti tyrimus buvo ir 2013 m. archeologo B. Dakanio perduoti XVI a. II pusės – XVII a. radiniai, kuriuos jis buvo radęs 2009 m. Šatrijos ir Pievų gatvėse klojant inžinerinius tinklus. Tyrimų iniciatoriai buvo RKM bei Rokiškio visuomeninė organizacija „Tyzenhauzų paveldas“. Tyrimuose, be visuomeninės organizacijos narių, dalyvavo Rokiškio rajono moksleiviai bei savo krašto istorija besidomintys rokiškėnai: verslininkai, gydytojai, dailininkai, žurnalistai, archeologiją studijuojantys studentai bei jaunieji Šaulių sąjungos nariai.

Plačiau Rokiškio dvaro istorija pristatyta po 2012 m. tyrimų (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 291–295). Tik reikėtų priminti apie XVI–XVII a. Rokiškio dvarą bei jo valdytojus iki jis atiteko Tyzenhauzams. Iki 2012 m. buvo tik spėjama, kad mūsų tiriamoje teritorijoje galėjo būti senoji dvarvietė, o tyrimų metu aptikti radiniai paskatino daryti pirmąsias prielaidas, jog šioje vietoje galėjusi būti Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvaro sodyba, kurią iki Tyzenhauzų valdė Krošinskiai. Apie tai, remdamasis Vendragovskio 1634 m. inventoriumi, užsimindavo šviesios atminties Bronius Deksnys: „susi-